

Populismul periferic – cazul României după 2016

Abstract: Romania didn't need an economic crisis for populism to take root. Unlike western European states, which only recently have been confronted with the populist phenomenon, in Romania populism has been present ever since the beginning of the post-communist period. The question which I will try to answer in this article is the following: how did the largest political party in Romania end up with a populist agenda? More generally, why do the peripheral areas of the global economy give birth to populism inside the political structures which already hold power, while in the central areas populism takes the form of outsider movements which challenge those who already have power? I will show that the populism of the Social Democratic Party in Romania is based on the tensions which arise between central and peripheral areas in the capitalist world economy, by identifying an elite both outside and inside the country, but which benefits from the support of the outside elite. I will talk about the "parallel state", introduced in the public discourse by the PSD, and what role it holds in propagating a populist message.

Keywords: populism; periphery; Romania; capitalist world economy; elites

Introducere

În România nu a fost nevoie de o criză economică care să dea naștere populismului. Condițiile pentru populism au fost aici încă din momentul în care a avut loc schimbarea de regim din 1989. Spre deosebire de statele europene occidentale, care abia recent s-au confruntat cu fenomenul populist, în România populismul a fost prezent încă de la începutul perioadei post-comuniste. Iar dacă în occident acesta a fost mereu folosit ca un instrument al celor care contestă sistemul politic, în România el există chiar și în Partidul Național Liberal (PNL)

Vlad Bujdei-Tebeica, Drd

Facultatea de Științe Politice,
Școala Națională de Studii
Politice și Administrative,
vlad.bujdei@yahoo.com

și Partidul Social Democrat (PSD). Cu alte cuvinte, putem vorbi de un *populism mainstream* practicat de cele mai mari partide autohtone, partide care au fost în mod constant la putere în ultimii 28 de ani. Dar din moment ce populismul presupune, după cum spune Cas Mudde, o opoziție între popor și o elită (sau mai multe) atunci cum pot susține marile partide că luptă împotriva elitei (în numele poporului) dacă ele sunt cele care au acces la instrumentele puterii? Cas Mudde oferă el însuși un răspuns la această întrebare, și anume că nici nu contează dacă cei care practică discursul populist sunt sau nu la putere pentru că termenul „elită” este la fel de gol de conținut ca și „popor” și poate fi umplut de semnificație în funcție de o anumită ideologie gazdă. „Elitele” pot fi politice, economice, culturale sau chiar mass-media (Mudde, 2004). În cazul discursului populist practicat de PSD, partid care deține majoritatea parlamentară alături de Partidul Alianța Liberalilor și

Democrațiilor (ALDE) din decembrie 2016, totul a culminat cu (re)lansarea¹ în spațiul public a sintagmei „stat paralel” în anul 2017. Aceasta presupune existența unor instituții care împiedică partidul aflat la guvernare să implementeze programul în baza căruia a câștigat alegerile din urmă cu un an.

Pentru a putea răspunde la întrebarea enunțată mai sus îmi propun să abordez o perspectivă critică asupra relațiilor economice dintre state. Mai specific, voi aborda la relația dintre centru și periferie și cum această relație întărește populismul în periferiile sistemului economic global, acesta luând naștere în interiorul marilor partide care dețin puterea. Ca punct de plecare în acest demers voi folosi teoria lui Immanuel Wallerstein referitoare la sistemele mondiale. Trăind într-o lume în care statele creează puternice legături economice, de stabilitatea cărora depind inclusiv state care par mult prea îndepărtate pentru a fi afectate (precum în cazul ieșirii Marii Britanii din Uniunea Europeană), consider că pentru a înțelege această relație dintre centru și periferie trebuie să pornim de la a înțelege procesele de producție care stau la baza acestui sistem.

Întrebarea la care voi încerca să răspund în acest articol este următoarea: cum a ajuns cel mai mare partid politic din România să practice un discurs populist? Mai general, de ce în zonele periferice ale economiei mondiale populismul se naște în structurile politice care dețin deja puterea, în vreme ce în zonele centrale populismul ia forma mișcărilor de contestare a celor ce dețin puterea?

Voi începe lucrarea prin a face o introducere în introduce teoria lui Wallerstein, privind sistemele mondiale pentru a arăta că apariția și evoluția populismului este influențată și de locul pe care o anumită regiune îl deține în cadrul economiei mondiale capitaliste. Voi argumenta de ce consider că acesta este cadrul teoretic cel mai potrivit pentru a explica de ce există diferențe în felul în care populismul apare în anumite societăți. Pornind de la explicarea conceptului de sistem mondial, mă voi concentra apoi pe o formă particulară a acestuia și anume economia mondială.

Însă, înainte de a discuta despre felul în care apariția populismului este influențată de relația dintre centru și periferie, mai întâi trebuie să clarificăm ce înțelegem prin populism. Cass Mudde definește populismul ca fiind „o ideologie care consideră că societatea este împărțită în două grupuri omogene și antagonice – poporul «pur» împotriva elitei «corupte» – și care susține că politica ar trebui să fie o expresie a voinței generale (volonté générale) a poporului.” (Mudde, 2004) Această definiție ilustrează faptul că populismul este în primul rând o formă de contestare a puterii politice, deoarece identifică o ruptură între guvernanți și guvernați. Poporul simte că nu mai este reprezentat de elita care ar trebui să împlinescă voința generală prin procesul politic. Astfel, mișcările populiste își propun să reprezinte interesele poporului (mai specific, dorința de a racorda la loc instituțiile politice la voința populară) prin contestarea elitei care s-a îndepărtat de funcția sa reprezentativă.

Un alt pas important pentru a contextualiza discuția cu privire la situația României este argumentarea rolului pe care aceasta îl joacă în economia mondială capitalistă, și anume de stat aflat la periferia sistemului economic. În acest sens, Mihail Caradaică susține că pentru a putea discuta despre periferializarea României nu este nevoie să ne uităm mai departe de procesul tranziției la economia de piață (Caradaică, 2015). Prin măsurile implementate, România a ajuns în poziția în care majoritatea companiilor responsabile pentru jumătate din exporturile României din anul 2011 erau subsidiare ale unor multinaționale (Ban,), lucru care ilustrează întocmai poziția periferică pe care România o deține în Uniunea Europeană din moment ce această situație arată că plusvaloarea se întoarce în țara de origine a capitalului străin.

Pentru a ilustra specificitățile populismului periferic voi folosi ca studiu de caz apariția populismului în România. Consider că cel mai relevant actor pentru argumentul meu este Partidul Social Democrat, care, încă din formele sale timpurii (FSN și PDSR), a practicat un discurs ideologic populist. Un bun exemplu în acest sens îl oferă Țăranu și Nicolescu, care argumentează că primul discurs populist din România i-a aparținut Președintelui de la acea vreme, Ion Iliescu. Acesta și-a construit o platformă politică prin „mobilizarea societății împotriva capitalului străin și a capitaliștilor (și, politic, împotriva Românilor de succes din diaspora care s-au întors acasă și au încercat să urmeze o carieră politică, precum în cazul lui Ion Rațiu) prin formularea a ceea ce poate fi numit în termeni Leniniști a sloganului mișcării: „noi nu ne vindem țara!” și direct țintit către repatriații mai sus menționați: „voi n-ați mâncat salam cu soia!” Această mișcare fondatoare poate fi argumentabil văzută ca fiind originea opoziției/conflictului specific dintre așa numita „clasă politică” și „poporul” care încă structurează imaginarul ideologic populist din România până în ziua de astăzi.” (Țăranu și Nicolescu, 2017, p. 61).

Relația centru-periferie

Wallerstein trasează originile economiei mondiale capitaliste în Europa secolului al XVI-lea, la începuturile epocii coloniale. (Wallerstein, 1974, p. 80) Procesul de colonizare a jucat un rol extrem de important în integrarea celor mai îndepărtate regiuni geografice în circuitul capitalist european. De aici își are originile inclusiv sistemul interstatal, compus la început din state care erau fie suverane, fie coloniale. Această extindere a economiei capitaliste se datorează, după cum am spus în prima parte, motorului sistemului capitalist, și anume acumularea continuă de capital. Colonizarea nu a însemnat altceva decât extinderea și crearea de zone periferice pentru centrul economic european. „Pe măsură ce economia mondială se întindea în timpul istoric drept consecință a nevoilor interne, ea „încorporează” noi zone în diviziunea muncii a economiei mondiale. Aceste zone care erau încorporate aveau desigur structuri politice foarte diferite la momentul încorporării. Ele variau de la imperii mondiale în prealabil autonome cu administrații puternice centralizate și cu moșteniri istorice lungi la o extremă până la bande de vânători și culegători fără stat la cealaltă.” (Wallerstein, 1974, p. 80)

Din cauza varietății zonelor proaspăt încorporate în lanțul de producție capitalist, statele centrale au încercat mereu să modeleze noii membri ai sistemului astfel încât să nu interfereze cu fluxul de producție al komodităților dar să contribuie în același timp la facilitarea lui (Wallerstein, 1974, p. 80). Ca exemplu de astfel de proces putem să ne uităm la întreaga Europă de Est, după căderea comunismului. Statele occidentale au încercat pe cât posibil să influențeze tranziția celor din Est către forme de guvernământ care se înscriau în tiparul democrațiilor occidentale. În același timp, imperativul economic dicta ca aceste state să fie încorporate cât mai repede în economia neoliberală occidentală prin implementarea de măsuri care aveau ca scop periferizarea lor. Mecanismul folosit pentru de statele europene pentru a stimula fostele state comuniste să se integreze a fost chiar aderarea la Uniunea Europeană. Caradaică explică acest proces în felul următor: „tranziția la neoliberalism de care tocmai am vorbit poate fi privită din două puncte de vedere: ca singura modalitate viabilă de a relansa economiile statelor din Europa de est și de a le adapta la cerințele pieței europene și globale, dar și ca un mijloc prin care statele din est au fost „colonizate” de capitalul european și transnațional – fiind transformate astfel într-o periferie a Europei.” (Caradaică, 2015, p. 248). În esență ambele perspective despre care vorbește Caradaică exprimă același lucru, și anume încorporarea de noi zone geografice în circuitul capitalului economiei mondiale.

Pentru a înțelege mai bine dinamica dintre centru și periferie, este necesar să ne uităm la rolul pe care diviziunea muncii îl joacă între ele. „Diviziunea (muncii) nu este numai funcțională, ci și geografică. Altfel spus, sarcinile economice nu sunt egal distribuite în sistemul mondial. [...] În mod predominant, ea este o funcție a organizării sociale a muncii, și anume a unei organizări care evidențiază și legitimează capacitatea anumitor grupuri ale sistemului de a exploata munca altora, adică de a-și însuși o parte a surplusului.” (Wallerstein, p. 282) Din această explicație putem observa raportul inegal dintre centru și periferie, din moment ce centrul este cel care apropiază surplusul produs în periferie. În paralel cu polarizarea economică are loc și polarizarea politică dintre statele aflate în zonele de centru și cele în zone periferice. Statele sunt puternice în măsura în care maximizează condițiile pentru producerea profitului de către întreprinderile sale, în cadrul economiei mondiale. „Statele în care au loc activități de tip centru dezvoltă aparate de stat relativ puternice care pot promova interesele burgheziei lor, mai puțin prin protecție (mecanism al celor mediu-puternice căutând să fie mai puternice) decât prin prevenirea altor state de la a-și ridica bariere politice în calea profitabilității acestor activități. În general, statele caută să modeleze piețele globale în feluri care promovează interesele unor antreprenori în detrimentul altora.” (Wallerstein, p. 17).

Aici intervine și punctul critic: în momentul în care interesele burgheziei devin interesele statului, iar conștiința de clasă devine conștiința națională.

Actorii politici folosesc statul pentru a determina două probleme cheie, în termeni de politici de stat: a) „regulile de guvernare a relațiilor sociale de producție, care afectează în mod critic alocarea plusvalorii”, și b) „regulile de guvernare a fluxului dinăuntrul și dincolo de frontieră a factorilor de producție – capital, comodități și muncă – care afectează în mod critic structura prețurilor de pe piațe.” (Wallerstein, p. 31) Din aceste două elemente observăm importanța pe care statele o joacă în promovarea intereselor burgheziei atât la nivel statal cât și interstatal.

Schimbările în alocarea plusvalorii și în structura prețurilor de piață influențează competitivitatea producătorilor particulari și, astfel, nivelul lor de profit. „Statele sunt cele care fac regulile acestea, dar și cele care intervin în procesele altor state (mai slabe) când cele din urmă încearcă să facă regulile după propriile preferințe.” (Wallerstein, p. 31).

Populismul la putere în România

În clipa în care PSD a început să implementeze politici care să îndeplinească promisiunile electorale referitoare la creșterea veniturilor minime au apărut în spațiul public și comentariile care caracterizau aceste măsuri ca fiind „populiste”. Faptul că politici publice care au ca scop întărirea statului bunăstării sunt considerate „pomană electorală” este îngrijorător, dar ceea ce este și mai îngrijorător este că pare să existe un grad ridicat de confuzie în discursul public din România, și nu numai, cu privire la ce înseamnă de fapt populismul. În această situație particulară, se pare că termenul „populist” este folosit pentru a descrie orice încercare a unui actor politic de a câștiga capital electoral, sau „popularitate”. Chiar și politicienii se acuză între ei că sunt „populiști” atunci când cred că adversarii lor încearcă să își convingă electoratul prin propunerile lor. Cu alte cuvinte, ne aflăm în punctul în care orice mesaj electoral poate fi considerat „populist” doar pentru că încearcă să atragă voturi. Ceea ce golește complet de sens acest cuvânt, din moment ce, prin definiție, orice actor politic își propune să câștige un procent cât mai mare din voturi. Dacă ar fi să ducem acest raționament până la capăt, ar însemna, spre exemplu, că și un partid liberal care-și propune să stimuleze mediul de afaceri este

populist dacă oferă subvenții pentru întreprinderile mici și mijlocii, deoarece acela este electoratul a cărui favoare își doresc să o câștige.

Data fiind această stare de confuzie, cred că este necesară o recapitulare a literaturii ce studiază subiectul populismului care să ne ajute să căpătăm înțelegere mai profundă a acestui termen, iar prin asta să îi redăm utilitatea.

Așadar, pentru a putea să extragem orice înțelegere din folosirea conceptului „populism”, în primul rând trebuie să aruncăm o privire mai minuțioasă și metodică în demersul de a-l defini, și să evităm capcanele ușoare puse în calea noastră de discursul public. În vreme ce conceptul este folosit în mod eronat pentru a descrie actori politici în căutare de popularitate, în realitate acesta descrie o înțelegere particulară a relației dintre popor, ca și corp suveran, și elita care deține puterea (fie aceasta politică, economică sau culturală). Această relație reprezintă cheia înțelegerii relației dintre populism și democrație, și a tensiunilor care există între cele două. Deoarece populismul se preocupă, în primul rând, cu suveranitatea poporului, actorii populiști se văd ca un instrument prin intermediul căruia puterea este luată din mâinile elitei și redată poporului. În acest context, tensiunile apar în cadrul democrațiilor liberale din cauza principiilor de control și echilibru (checks and balances), specifice acestora. Iar voința populară nu face excepție de la acest principiu. (Kriesi, 2014) Aceste controale și echilibre iau adesea forma unor instituții nealese care uneori trec peste voința populară, sau chiar intră în contradicție cu aceasta, pentru a putea apăra caracterul pluralitar al democrațiilor liberale. (Mudde și Kaltwasser, 2017)

Când vine vorba de relația dintre centru și periferie, observăm un aspect particular al fenomenului populist, și anume faptul că în centru acesta ia naștere prin mișcări politice sau civice care contestă establishment-ul politic, pe când în periferie observăm exemple care par să nu respecte această regulă. Mai exact populismul apare inclusiv în interiorul marilor partide care constituie deja elita. Acest lucru poate fi explicat prin confuzia dintre conștiința de clasă și cea națională care apare în clipa în care o clasă ajunge să acționeze pentru sine prin intermediul statului. Astfel, burghezia din periferie ajunge să identifice în burghezia de la centru o elită care stă în calea prosperității poporului său, mai ales prin apelul la conștiința națională. Populismul apare tocmai din cauza contradicțiilor interne ale economiei mondiale capitaliste.

Odată cu căderea regimului comunist în 1989, România a fost nevoită să facă și ea tranziția la economia de piață. Pentru a putea să supraviețuiască tranziției, ea a trebuit să implementeze o serie de măsuri economice care să-i asigure integrarea în economia Europeană. România a pornit astfel un proces de flexibilizare a pieței, cu scopul de a crește atractivitatea în fața investitorilor străini. Pe de altă parte, tranziția a avut și rațiuni instrumentale pentru vechile elite comuniste. Acestea au văzut acest proces ca o modalitate de a se legitima prin renegarea trecutului comunist și apropierea ideologică de Occident.

Caradaică explică mai pe larg contextul istoric al tranziției post comuniste din Estul Europei, regiune în care se înscrie și România: „statele din Europa de Est, odată ieșite din sfera de influență a URSS, au intrat sub cea de hegemonie a capitalismului occidental, unde curentul neoliberal câștiga tot mai mulți adepți. Astfel, asupra acestora s-a intensificat o presiune venită din partea marelui capital care viza elemente cheie privind tranziția către o economie de piață de tip neoliberal: privatizarea sectoarelor economice de stat, reducerea taxelor și procedurilor birocratice pentru a se facilita o cât mai bună circulație a capitalului sau concesionarea resurselor naturale. Fostele state socialiste aveau ca motivație pentru implementarea politicilor neoliberale următorii factori: reducerea diferențelor de ordin tehnologic cu occidentul și o vi-

itoare aderare la UE. Măsurile s-au dovedit totuși incapabile în a propulsa statele din fosta cortină de fier pe picior de egalitate cu occidentul. Dimpotrivă chiar, ele au ajuns 20 de ani mai târziu să devină periferia Uniunii Europene.” (Caradaică, 2016, p. 255)

Înainte de venirea crizei economice din 2008, peisajul economic din România arăta o creștere consistentă a tuturor indicatorilor macroeconomici. PIB-ul a înregistrat creșteri constante în fiecare an în perioada 2000-2007, rata medie lunară a inflației a continuat să scadă până la jumătatea anului 2007, iar discrepanța dintre veniturile mici și mari s-a ameliorat pe fondul scăderii ratei sărăciei absolute, dar și a sărăciei relative (Gherguț, 2009, p. 27). Reforma economică începută în anul 2000 a fost marcată de o creștere accelerată, având ca obiectiv principal aderarea la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007. Una dintre cele mai importante măsuri economice pe care guvernarea Tăriceanu le-a luat a fost renunțarea la cota progresivă de taxare în anul 2005, și adoptarea cotei unice de 16%, atât în cazul veniturilor personale cât și în cazul profiturilor companiilor. Conform unui raport al Direcției Generale de Politici Interne ale Uniunii Europene publicat în 2010, această măsură a făcut ca România să devină „statul cu cea mai mică sarcină fiscală din cadrul Uniunii Europene, un factor care a contribuit la creșterea sectorului privat.”²⁶ Un alt element important al liberalizării pieței românești a fost dezindustrializarea care s-a făcut prin „transformarea nucleului economic românesc într-o linie de asamblare a marilor corporații industriale europene” (Ban, 2014, p. 221).

Cu scopul de a crește atractivitatea pieței românești în fața capitalului străin, un pas important a fost luat în anul 2005 odată cu introducerea cotei unice de 16%. Acest lucru a fost cel mai clar în pragul crizei economice, în ultima parte a anului 2008, când companiile multinaționale erau responsabile pentru aproape două treimi din exporturile României (Ban, 2014, p. 221). Defapt aici a rezidat cea mai mare vulnerabilitate a economiei românești dinainte de criză. În încercarea de a atrage capital străin și de a dinamiza economia, guvernele au creat un context în care economia românească depindea în foarte mare măsură de companii străine. Cornel Ban atrage atenția asupra faptului că „în 2011, din topul celor 100 de companii care acopereau jumătatea din toate exporturile, 96 erau subsidiare ale unor multinaționale.” (Ban, 2014, p. 221)

Succesul electoral de care s-a bucurat Partidul Social Democrat (PSD) atât la nivel local cât și național în anul 2016 se datorează și faptului că acesta a folosit o retorică populistă pentru a își întări poziția politică. Acest fapt este interesant în sine, deoarece majoritatea teoreticienilor sunt de părere că populismul este în primul rând un instrument al actorilor politici care vin din afara sistemului și își propun să îl combată. Ceea ce pare și mai interesant este că, prin adoptarea acestei retorici populiste, PSD pare să fi îngreunat orice tentativă a populștilor de extremă dreapta deja existenți (precum PRM sau PRU, urmează să vedem ce succes va avea alianța celor două) de a căpăta orice fel de relevanță politică.

Dacă ne uităm cu atenție la discursul public pare să existe o poziție prevalentă cu privire la fenomenul populist, și anume că acesta reprezintă o amenințare la adresa democrației. Nici România nu a fost ocolită de discuțiile privind populismul. Titluri de știri care atrag atenția asupra amenințării populiste sunt folosite adesea atunci când sunt aduse în discuție reforme economice ținute către persoanele cu cele mai mici venituri. Aceste titluri au reapărut odată cu victoriile electorale ale PSD din anul 2016.

La începutul lui 2017 PSD a fost întâmpinat cu proteste puternice, la câteva luni după ce a câștigat alegerile parlamentare din decembrie 2016, din cauza inițierii unor reforme care vizau codul penal. Cu toate acestea, strategia PSD de a face față valului de critici care veneau dintr-

o parte a mass-mediei și din partea societății civile a fost raportarea la votul popular care a validat partidul în urma alegerilor. Oricând era confruntat să își justifice deciziile în fața opiniei publice, conducerea PSD făcea referire la votul popular proaspăt câștigat.

O parte foarte importantă a eficienței cu care PSD și-a propagat mesajele populiste în campaniile electorale din 2016 se datorează guvernului tehnocrat condus de Dacian Cioloș, portretizat ca fiind elitist și nedemocratic. În construcția discursului său populist, PSD face referire la trei elemente fundamentale : (1) votul popular al celor mulți, săraci și lipsiți de putere care le oferă legitimitate, (2) lupta împotriva elitei care controlează diverse instituții (nealese) din România, dar și împotriva unei elite bogate aflată la nivel internațional care încearcă să influențeze spațiul politic autohton prin manipularea cetățenilor și a mass-mediei, și (3) protejarea voinței populare, care consideră că trebuie lăsată să se manifeste prin referendumuri pe diverse subiecte identitare, precum referendumul privind schimbarea constituțională a definiției familiei.

Al doilea element al populismului PSD, lupta împotriva elitei, a luat forma unei rezoluții adoptate de conducerea PSD în luna noiembrie a anului 2017 în care elita împotriva căreia luptă a fost denumită „Statului Paralel și Ilegitim”. „PSD constată existența mai multor vulnerabilități ale statului de drept, care sunt speculate de exponenții „Statului Paralel și Ilegitim”, cu scopul de a controla discreționar puterea politică sau puterea judecătorească. Rezultă că „Statul Paralel și Ilegitim” folosește resursele financiare publice și instrumentele specifice autorității de stat pentru a-i intimida, șantaja sau a-i înlătura pe decidenții politici care susțin sau promovează modificările legislative menite să readucă puterile statului în matca lor constituțională, în acord cu principiile democratice și cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului.”² Cu alte cuvinte, deși se afla la acel moment la guvernare alături de Partidul Alianța Liberalilor și Democraților (ALDE), PSD susținea că se află în imposibilitatea de a își implementa programul de guvernare care fusese legitimat prin alegerile din 2016 din cauza unor instituții care subminează însuși actul de guvernare. Cu toate acestea, nu există nicio definiție concretă a ceea ce PSD înțelege prin conceptul de „Stat paralel” și nu este identificată în mod explicit nicio instituție care să facă parte din acest concept. Mai mult decât atât, este întărită ideea că PSD este reprezentantul poporului în conflictul cu „statul paralel”.

Deși nu există o definiție clară a „statului paralel”, însă cel mai des el este folosit pentru a indica anumite instituții ale ramurii juridice din România. Mai specific, Direcția Națională Anticorupție este cea mai vizată atunci când vine vorba de statul paralel. Un alt aspect important de observat este că acest concept a apărut în perioada în care PSD a încercat din nou să modifice legile justiției, lucru care a dus inclusiv la atenționări din partea Bruxelles-ului. Ca reacție, PSD a început să acuze diferite instituții juridice, susținute de centru pentru faptul că fac parte din sistemul de „checks & ballances”, al democrației liberale că se interpun voinței populare.³ Mai mult, cel mai recent raport din cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare subliniază tocmai faptul că reformele din domeniul justiției pe care PSD intenționează să le implementeze ar avea ca rezultat slăbirea acestor instituții.⁴ Astfel, observăm cum, dincolo de retorica statului paralel, populismul PSD ajunge să fie determinat de dinamica relației dintre centru și periferie în economia globală capitalistă.

Abordarea populistă folosită de PSD, combinată cu propuneri de politici menite să redea o parte din beneficiile sociale pierdute în urma procesului de tranziție, au avut loc în contextul unei forțe de muncă precarizate drastic dar și în contextul acutizării discrepanțelor economice dintre clase care a pus România în penultima poziție în clasamentul economic al statelor Europene.

Concluzii

Plecând de la această perspectivă asupra populismului ne întoarcem atenția către contextul socio-economic al României post-comuniste pentru a observa procesul de tranziție la economia de piață capitalistă. Acest proces descrie foarte clar integrarea României în economia mondială capitalistă. Mai mult decât atât, prin schimbările specifice care au avut loc în termeni de politică economică, România a fost integrată în periferia economică a Europei. Observăm așadar toate elementele unei economii periferice: forță de muncă precară, prost plătită și o piață dominată de capital străin. Cam în acești termeni ar putea fi rezumată istoria tranziției economice a României în ultimii 28 de ani. Rezultatul ne arată că România se află pe penultima poziție în Europa la capitolul economic, condițiile optime pentru apariția și evoluția populismului în spațiul politic mainstream.

Astfel, remarcăm rolul important jucat de Partidul Social Democrat în politica românească și felul în care acesta a integrat discursul populist încă din anii 1990. Acesta s-a poziționat în mod constant împotriva unei elite, care a fost mereu identificată contextual, pentru a își menține poziția, chiar dacă nu întotdeauna la guvernare, dar în mod constant în jocul de putere al politicii interne.

Note

¹ <http://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/cex-al-psd-declaratie-de-razboi-statului-parallel-si-ilegitim-830602>.

² <https://www.politico.eu/article/brussels-wants-experts-to-vet-romanian-legal-changes/amp/>.

³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/comm-2017-751_ro.pdf.

Referințe

- Ban, C. (2014). *Dependență și dezvoltare – economia politică a capitalismului românesc*. Editura TACT, Cluj-Napoca.
- Caradaică, M. (2015). *Uniunea Europeană în Era Neoliberală. O Abordare Neo-Gramsciană*. Editura Tritonic, București.
- Kriesi, H. (2014). *The Populist Challenge*. *West European Politics* 37(2), pp. 361-378.
- Laclau, E. (1977). „Towards a Theory of Populism”. pp. 143-199. în *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. E. Laclau, New Left Books, London, 203.
- Wallerstein, I. (1992). *Sistemul Mondial Modern*. Vol 2. Editura Meridiane, București.
- Mudde, C. (2004). „The Populist Zeitgeist. Government and Opposition” 39(4). pp. 541-563.
- Mudde, C., Rovira Kaltwasser, C. (2012). „Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America”. *Government and Opposition* 48(2), pp. 147-174.
- Mudde, C., Rovira Kaltwasser, C. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, New York, 136.
- Rosanvallón, P. (2008). *Counter-Democracy: Politics in an Age of Distrust*. Cambridge University Press, Cambridge, 350.
- Stavrakakis, Y., Katsambekis, G. (2014). „Left-wing populism in the European periphery: the case of SYRIZA”. *Journal of Political Ideologies* 19(2), pp. 119-142
- Țăranu, A., Nicolescu, V.Q. (2017). „Populist-Nationalist Discourse in the European Periphery. The Case of Romania”. pp. 54-66. în *Perspective Politice*. Vol. 10, Nr. 1.
- Wallerstein, I. (1976). „A World-System Perspective on the Social Sciences”. în *The British Journal of Sociology*. pp. 343-352. Vol. 27, No. 3.

Wallerstein, I. (1984). *The Politics of the World Economy. The States, the movements and the civilizations*. Cambridge University Press, Cambridge.

Wallerstein, I. (2013). „Structural Crisis, Or Why Capitalists May No Longer Find Capitalism Rewarding”. in *Does Capitalism Have a Future?*. Oxford University Press, Oxford.

Site-uri web

<http://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/cex-al-psd-declaratie-de-razboi-statului-parallel-si-ilegitim-830602>.

<http://www.ziare.com/tudorel-toader/ministrul-justitiei/bruxelles-ul-vrea-ca-modificarile-la-legile-justitiei-sa-fie-facute-de-experti-internationali-1488437>.

<https://www.politico.eu/article/brussels-wants-experts-to-vet-romanian-legal-changes/amp/>.

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/comm-2017-751_ro.pdf.

